

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

**ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ, БІЗНЕСУ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДУ
ТА ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Кваліфікаційна робота магістра

на тему:

**«Світ людини» і «людина в світі»: «Фактор
Черчилля» Бориса Джонсона як літературна біографія»**

Виконала: студентка II курсу
групи ФЛ-23-1мз
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041
Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
Кобзар Діана Ігорівна

Керівник к.філол.н., доц. Чернявська О.К.
Рецензент к. філол. н., доц. Жарко С. Ю.

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри

(підпис)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин
Кафедра іноземної філології, перекладу та професійної мовної підготовки
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та
літератури(переклад включно), перша –англійська

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
« ____ » _____ 20 ____ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Кобзар Діани Ігорівни

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Світ людини» і «людина в світі»: «Фактор Черчилля» Бориса Джонсона як літературна біографія»

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) _____
к.філол.н., доц. Чернявська Олена Костянтинівна

затверджені наказом УМСФ від «__» «__» 20__ року № _____

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) _____ 20__ р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту):

концепції масової літератури, теорія жанру біографії, структура і композиція, стиль та образ головного героя біографії.

4. Зміст розрахунково–пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1) охарактеризувати поняття «масова література» та її ознаки;

2) дослідити жанр літературної біографії та його ознаки;

3) розглянути структуру і композицію твору;

4) провести аналіз стилю;

5) проаналізувати образ головного героя біографії;

6) розглянути «Фактор Черчилля» у контексті масової літератури

5. Консультант розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Чернявська О.К., к.філол.н., доц.	02.12.2024	02.12.2024
Розділ 1	Чернявська О.К., к.філол.н., доц.	04.10.2024	04.10.2024
Розділ 2	Чернявська О.К., к.філол.н., доц.	01.11.2024	01.11.2024
Висновки	Чернявська О.К., к.філол.н., доц.	02.12.2024	02.12.2024

4. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	вересень 2024	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	вересень 2024	виконано
3.	Написання вступу	грудень 2024	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	жовтень 2024	виконано
5.	Написання практичного розділу	листопад 2024	виконано
6.	Формулювання висновків	грудень 2024	виконано
7.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2025	виконано
8.	Захист	січень 2025	виконано

Магістрант

_____
(підпис)

Д. І. Кобзар
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____
(підпис)

О. К. Чернявська
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Магістерська кваліфікаційна робота: 58 сторінок, 61 джерело.

Об'єкт дослідження: літературна біографія Бориса Джонсона «Фактор Черчилля» як приклад масової літератури.

Мета роботи: проаналізувати особливості жанру літературної біографії в контексті масової літератури на прикладі твору Бориса Джонсона «Фактор Черчилля».

Теоретико-методологічна основа: ключові положення теорії літературної біографії, дослідження феномену масової літератури.

Отримані результати: у роботі було виділено такі характеристики твору Б. Джонсона «Фактор Черчилля»:

1. Органічне поєднання поетики біографічного жанру з елементами есеїстичного та публіцистичного письма;
2. Тісна комунікація з читачем протягом усієї оповіді;
3. Апологетичний спосіб зображення головного героя біографії у контексті поетики масової літератури.

Аналіз текстів промов продемонстрував, що успіх Черчилля як оратора базувався на здатності інтегрувати складні історичні та політичні ідеї у доступну і яскраву форму, яка знаходила відгук серед широкої аудиторії.

Ключові слова: *масова література, літературна біографія, Борис Джонсон, «Фактор Черчилля», стиль, композиція, образ Вінстона Черчилля.*

SUMMARY

The presented paper focuses on the study of Boris Johnson's «*The Churchill Factor*» as a literary biography within the context of mass literature.

The object of the research is the book itself, analyzed through the prism of its artistic, historical, and narrative strategies, as well as its relevance to mass audiences.

The main aim of the paper is to explore the ways in which Johnson integrates historical accuracy and creative storytelling to present Winston Churchill as a complex historical figure. To achieve this goal, the following objectives were fulfilled:

- an in-depth analysis of mass literature as a cultural phenomenon and its relationship with literary biography;
- an investigation of the stylistic, thematic, and narrative features of «*The Churchill Factor*».

The study introduces the concept of «popular historical biography» to describe Johnson's work, which blends factual reconstruction with artistic elements. The paper highlights the following characteristics of B. Johnson's work «*The Churchill Factor*»:

1. An organic combination of the poetics of the biographical genre with elements of essay and journalistic writing;
2. Close communication with the reader throughout the story;
3. Apologetic way of portraying the protagonist of the biography in the context of the poetics of mass literature.

The author argues that Johnson's portrayal of Churchill emphasizes his strategic brilliance and personal flaws, presenting a relatable and inspiring figure. Moreover, the study highlights the relevance of Churchill's legacy for contemporary leadership. The scientific novelty of the research lies in its approach to analyzing «*The Churchill Factor*» as an example of how historical figures can be effectively presented to mass audiences while maintaining academic depth.

Key words: *literary biography, mass literature, Winston Churchill, Boris Johnson, historical narrative.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЖАНР ХУДОЖНЬОЇ БІОГРАФІЇ В КОНТЕКСТІ МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	5
1.1. Масова література: поняття та характеристики	5
1.2. Особливості жанру літературної біографії	12
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. ПОЕТИКА «ФАКТОРУ ЧЕРЧИЛЛЯ» БОРИСА ДЖОНСОНА	24
2.1. Структура та композиція твору.....	24
2.2. Стиль і мова	29
2.3. Образ головного героя.....	33
2.4. «Фактор Черчилля» як твір масової літератури	39
Висновки до розділу 2.....	45
ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	54

ВСТУП

Художня біографія як жанр літератури має давню традицію та значну роль у розвитку масової літератури. Одна з основних особливостей цього жанру — здатність поєднувати факти з особистого життя реальних осіб із елементами художнього осмислення, що робить біографічний наратив не лише інформативним, а й емоційно насиченим.

Зокрема, жанр літературної біографії в умовах масової літератури здобув значну популярність завдяки своєму широкому читачеві та здатності поєднувати факти з наукового, історичного дослідження з емоційним відголосом, який легко знаходить відгук у серці кожного читача.

Одним із таких прикладів є твір Бориса Джонсона «Фактор Черчилля», який має характерні риси жанру художньої біографії, проте, завдяки своєму стилю та структурі, також може бути віднесений до категорії масової літератури. Саме через призму цього твору можна краще зрозуміти, як елементи художньої біографії поєднуються з популярними літературними стратегіями, що робить цей жанр доступним та привабливим для широкого кола читачів.

Серед науковців, які досліджували феномен літературної біографії, варто назвати О. А. Галича, О. О. Дацюк та Л. В. Мороз, які у своїй книзі «Художня біографія: проблеми теорії та історії» розглянули жанрові особливості цього виду творів. В. Чишко та О. Скарнарина досліджували традицію біографії в літературі. О. Скарнарина також вивчала особистісний та документальний аспекти в біографічній прозі. Масову літературу, до якої належить книга Бориса Джонсона, досліджували В. Винник, О. Драч, Н. Зборовська та інші.

Актуальність роботи полягає у зростаючому інтересі до біографістики як напряму та біографії, що поєднують у собі фактичну реконструкцію з естетичним зображенням.

Борис Джонсон – особистість, що поєднує у собі індивідуальну точку зору, політичне походження та письменницьку майстерність, перетворюючи свій твір на ексклюзивну виставку сучасної біографічної літератури. У той же

час образ Вінстона Черчилля, який є важливою особистістю двадцятого століття, залишається центром для цілої низки наукових досліджень і робіт.

Об'єктом дослідження є книга Бориса Джонсона «Фактор Черчилля».

Предметом дослідження є поетика «Фактору Черчилля» Б. Джонсона як літературної біографії у контексті масової літератури.

Метою дослідження є вивчення жанрових особливостей літературної біографії Бориса Джонсона «Фактор Черчилля» та їхнього впливу на зображення особистості Вінстона Черчилля.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**:

1. Вивчити поняття та ознаки масової літератури.
2. Проаналізувати особливості жанру літературної біографії.
3. Визначити структуру та композицію у творі «Фактор Черчилля».
4. Дослідити мову та стиль Бориса Джонсона у «Факторі Черчилля».
5. Вивчити детальну образотворчу картину головного героя.

Методи дослідження включають історико-літературний аналіз, жанровий аналіз, інтерпретаційний підхід, а також метод порівняння для визначення унікальних рис твору в контексті жанру літературної біографії.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному дослідженні книги Бориса Джонсона як зразка літературної біографії. Уперше в українському літературознавстві аналізується поетика цього твору, його стиль і мова, а також взаємодія елементів художнього й документального дискурсів.

Теоретична значущість дослідження полягає у розширенні знань про жанрові межі літературної біографії, механізми формування образу історичної постаті у літературі та можливості поєднання історичних фактів із художньою інтерпретацією.

Практична значущість результатів полягає у можливості використання матеріалів дослідження у навчальних курсах з історії літератури, масової культури, а також у практиці літературної творчості.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ЖАНР ХУДОЖНЬОЇ БІОГРАФІЇ В КОНТЕКСТІ МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Масова література: поняття та характеристики

Масова культура постійно еволюціонує, адаптуючись до різких змін у реальності та відкриваючи нові, несподівані перспективи. Дж. Сторі відзначає, що визначення масової культури буде залежати від того, з якої точки зору її аналізує дослідник, тому може існувати безліч визначень, і вони впливатимуть на те, що в кожному випадку буде вважатися її протилежністю [Сторі 2005, с. 20].

Термін «масова культура» з'явився ще у XVIII ст. Його використовували на позначення культури народу та народного мистецтва. На початку XX ст. масову культуру виділяли як особливий різновид культури, притаманний пост- й індустріальному суспільству, формування якого відбувається з кінця XIX ст. Щоб охарактеризувати масову культуру, виокремлювали кількість споживачів й протиставляли «високу» та «низьку» культури. Наприклад, позитивісти й романтики XIX ст. «народними», «популярними» або «низовими» вважали близькі за обігом та функціями феномени в культурах середньовіччя й Відродження, а також фольклорну словесність та її переробки, міський майданний театр, ілюстровані книги для «простаків».

Помітним моментом в історичному аналізі еволюції масової культури було її початкове пов'язування з народною культурою. Подальша фаза, яка розпочалася на початку 20-го століття, визнала чітку суспільну форму, небачену на попередніх фазах – справжнє поширене суспільство. Ця інтерпретація набула популярності приблизно в 2008 році [Таранова 2008, с. 31].

В американській пресі наприкінці 30-х років 20 століття з'явилося словосполучення «масова культура», що майже повністю витіснило термін «популярне мистецтво». Цьому посприяло те, що в ті часи під впливом модних соціологічних теорій у літературі почали поширюватися схожі за форматом і

змістом слова, наприклад «масові комунікації», «масова людина», «масове суспільство».

Уже у 1957 році американський соціолог Д. Макдональд запропонував термін «масова культура», принагідно підкреслюючи, що різниця між справжнім мистецтвом і масовою культурою полягає не в публічній привабливості, а в характеристиках масової культури, включаючи її імперсональність, повну залежність від бажань спостерігача та непомітність, використання штапмів, тощо. Крім того, для Д. Макдональда не було актуальним визначення маскультури як популярної [Макдональд 2001].

Починаючи з визнання поширеності масової культури в 1930-х роках, можна відслідкувати ґрунтовні дослідження масової літератури. Науковці відзначали масову літературу в естетичному масштабі високої літератури і, виділяли її як бульварну літературу, кітч і «нелітературу», підкреслювали її неякісність, шаблонність та її здатність псувати читацький смак, затуманювати читацьку свідомість. Дослідники підкреслювали її передбачувану та неповноцінну природу.

У 1980-х можна простежити «погляд» на белетристику як на «проміжну ланку» між «високою» та «низькою» літературою. Історично визнання масової літератури як літературного «низу» походить від класицистичного орієнтованих течій, які протиставляли жанри високі.

«Низову» словесність можна описати такими словами: кітч-література, паралітература, формульна, комерційна, сублітература, псевдолітература, масова, тривіальна, ескапістська, банальна, вульгарна, белетристика, розважальна, популярна, треш-література, «ширвжиток», «макулатура», «чтиво», бульварна, «літмасовка» та інші. Більша частина цих назв оцінюються як низькоякісні, маргінальні, однак тільки кілька з цих термінів позначають поетику та функціонування цієї літератури.

Паралельне використання схожих за змістом термінів демонструє складність феномена масової літератури і свідчить про відсутність понятійного апарату який би зміг описати це явище [Філоненко 2011, с. 32]. Термін «масова

література» називають розпливчастим для чіткого надання дефініції, проблематичним та неоднозначним позначенням. Прикметник «масовий» може мати кілька значень: творений масами, створений для них, поширений. З метою розуміння прикметника «масовий» можна виділити певні позиції протилежність:

- тиражоване –традиційне, справжнє;
- легке й масове – складне;
- розважальне –серйозне, проблемне;
- всезагальне – індивідуальне;
- вульгарне, низьке –високе, піднесене;
- шаблонне – класичне, елітарне [Філоненко 2009, с. 163].

Термін «масова література» є фіксованим, поширеним та науково-фіксованим. Для чіткого розуміння цього, варто зрівняти цей термін з близькими за значенням: розважальна, паралітература, популярна, тривіальна та художня література.

1. Масова та популярна література. Ці два поняття не варто порівнювати, так як популярна література містить у собі популяризовану класику, яка не входить до масової літератури. Хронологічно масова література з'явилася пізніше ніж популярна література, тому що масова література вимагала масового читача, масову грамотність, а також техніко-економічний спосіб масового виробництва літературної продукції, яка буде не дорогою.

2. Белетристика та масова література. Ці два поняття прирівняти один до одного теж не варто, оскільки термін «белетристика» зазвичай позначає прозу, а масова література охоплює поетичні, драматичні та прозові твори.

3. Масова література й паралітература. Паралітература – це твори літературної групи, яка протистоїть домінуючому напрямку, позначає письмо, яке має риси масового, популярного, тривіального письма. Однак це поняття показує мінливий характер з точки зору історії, що не дає можливості повністю ототожнити його з масовою літературою. Масова література містить у собі не

всі артефакти паралітератури: ні за поширеністю, ні за критерієм функціонування, ні за жанром.

4. Масова література й тривіальна література. У науковій літературі зазвичай виділяють поняття «масова» і «тривіальна» література, оскільки тривіальна література несе в собі комплекс соціокультурних цінностей, відповідних споживацьким потребам та рівню смаку масового споживача, а масова література виникає як тривіальна в одному зі своїх аспектів, а саме в тенденції до використання готових кліше, стереотипів.

5. Масова література й література для дозвілля. Термін «розважальна література» широкого розповсюдження у науці не набув: він звужував усю складність явища лише до функціонального вияву й просто не міг охопити усієї природи масової літератури.

П. Свірський, американський вчений, підкреслює те, що масова література є найбільшою частиною сучасної літературної продукції. Частина класики вивчається у літературознавстві як канонізована, а все інше відкидається як не гідне «справжньої літератури».

Однак масова література – це явище, що має універсальну цінність, опановує політичні, культурні, національні та фінансові перешкоди і є набагато успішнішим, ніж висока література. П. Свірський виокремлює такі основні зауваження до масової літератури:

- ✓ негативний характер масового виробництва такої літератури, потурання нерозвиненим смакам масової аудиторії;
- ✓ негативний вплив на високу культуру, її спрощення та відображення потенційних споживачів;
- ✓ негативний емоційний і психічний вплив масової літератури на читача;
- ✓ негативний вплив на суспільство в цілому, зниження культурного рівня, створення пасивної аудиторії.

Висока література закрита за своїм існуванням, тому розрахована на інтелектуальний досвід і не може виходити за власні межі. Масова література організована в залежності від потреб читачів, не єдина і однорідна, інакше вона

втратила б популярність – в масовій літературі гонитва за новим набагато більше цінується, а пошук нових технік і стилів набагато інтенсивніше. Вона швидше реагує на зміни в суспільстві і намагається осмислити і передбачити їх наслідки [Свірський 1999, с. 10].

У «Літературознавчі енциклопедії» зазначається, що масова література – це розважальна або дидактична белетристика широкого тиражу, адаптована для розуміння пересічним читачем та позбавлена естетичної цінності [Літературознавча енциклопедія 2007, с. 18], а С. Філоненко виокремлює масову літературу як літературні твори, що орієнтовані на читацький загал та функціонують за законами літературної індустрії відповідно до своєї декларованої жанрової приналежності [Філоненко 2011, с. 99].

Аналізуючи масову літературу О. Романенко підкреслює, що масова література – це невідокремлювана частина семіотичного простору масової культури, низка комерційно успішних та популярних художніх творів, заснованих на принципах стандартизації та імітації відомих жанрових зразків і художніх прийомів [Романенко 2014, с. 45].

Дослідниця О. Довбуш переконана, що масова література належить до культурних явищ, яка серед своїх прямих і непрямих одержувачів має здатність викликати різні реакції: від надмірного культивування до повного заперечення. Такі прояви прийому часто диктовані і регульовані ідеологічними, соціокультурними та естетичними факторами, під впливом яких формується людина [Довбуш 2009, с. 78].

У «Лексиконі загального та порівняльного літературознавства» масова література – це естетичний й соціальний феномен, який визначається не лише за допомогою одного критерію чи формули, а за декількома [Лексикон 2011, с. 315].

Літературознавці (А. Мідлер, Г. Ашин) виокремлюють «мідл-літературу», яка має подвійну природу: одна сторона – особливості елітарної літератури, а інша – риси масової літератури. Характерною рисою середньої літератури є те,

що відповідно до елітарної культури її можна розглядати як масову, а відповідно до масової – це високий тип літератури.

Мідл-література налічує легкі твори елітарної літератури, твори масового письменства, які не мають за мету розважати реципієнта. Мідл-література відновлює зацікавленість традиційними формами, стилями й жанрами популярної літератури, піднімаючи її і адаптуючи до смаків інтелектуальної громадськості, піднімає проблеми своєї країни і епохи, відповідні духовним і інтелектуальним вимогам сучасності.

Ми виокремили такі головні ознаки масового письменства:

- цікавість (оригінальний стиль письма з інтелектуальним присмаком);
- лаконічність;
- прийоми епатажування (скандальний заголовок);
- відтворювання ситуації із щасливою кінцівкою;
- надмірна еротизація тексту;
- відтворювання «вічних» проблем: кохання і зради, любові і ненависті, сенсу буття, державної влади, заробітчанства й любові до Батьківщини, людського вибору, взаємозв'язків минулого й майбутнього);
- жанрова-варіаційна стилістика твору (фентезі, роман про шпигунів, роман жахів, сентиментальний роман, нарис, трилер, бойовик, любовний роман, костюмно-історичний роман та інші);
  - моделювання яскравих образів;
  - психологізм нарації.

Масова література має чітку систему жанрів: детектив, пригодницький роман, мелодрама, любовний роман, фентезі, наукова фантастика, сімейна сага, трилер, роман жахів, готика, нуар, вестерн, комікс. Також до жанрової системи масової літератури зараховують популярні жанри нон-фікшн: мемуари, біографії, есеї, психологічні порадики, медійну словесність тощо. Жанрові канони охоплюють тематику, сюжетну схему, персонажів, точку зору, структуру наративу, вибір мовних засобів.

Номінації жанрово-тематичних канонів масової літератури з усім її порядком і стійкістю зазнає змін з ходом літературної еволюції. Згодом деякі жанрові тематичні канони відходять, втрачаючи популярність серед широкої публіки. Інші – як не дивно змінюються і, співвідносяться з іншими жанрово-тематичними різновидами масової літератури, генеруючи при цьому нові канони.

Серед функцій масової літератури можна виокремити:

- адаптаційна (соціалізація особистості в умовах цивілізації);
- стабілізуюча (це потужний захисний механізм, який на свідомому й не свідомому рівнях породжується культурою в умовах виживання);
- сугестивна (захист психіки людини від жаху буденної рутини);
- ескапістська;
- консьюмеристська спрямованість (стимулювання споживацької свідомості в реципієнта) [Філоненко 2011, с. 74].

Для з'ясування специфіки масової літератури в аспекті стилю й художньої мови важливо звернутися до поняття «читабельності». Існує кілька факторів, які надають твору масової літератури читабельності:

- упізнаваність;
- стереотипність;
- містичний пафос;
- умовна екзотичність фабули;
- правдивість сюжетної лінії;
- уникнення критики соціуму;
- відновлення «віковічних» почуттів»;
- співзвучність життєвим інтересам кожного читача [Філоненко 2011, с. 70].

Існує три провідні напрями вивчення масової літератури:

- 1) Напрямок «обвинувачення» (масова література має вигляд неповноцінної та шкідливої, характеризується як псевдомистецтво чи кітч).

2) Напрямок «неминучість» (невідворотність масової літератури через стрімкий розвиток новітніх комунікаційних технологій, нових способів поширення мистецтва).

3) Напрямок «виправлення» (масова література відповідає справжнім потребам сучасної людини, здатна виконувати терапевтичну та соціалізуючу функції) [Філоненко 2011, с. 76].

Багатогранність масової літератури дає їй можливість замаскувати глибоко закодований контент під універсальні та прості форми, що часто дозволяє їй творам легко долати межі «свого» культурного розмаху і займати першість у світових культурних позиціях.

1.2. Особливості жанру літературної біографії

Біографія є різновидом літературної творчості, що характерна певними формами. У філологічних розвідках велика увага приділялася біографічним дослідженням, оскільки існує ціла низка спірних питань, що стосуються феномену біографії. У першу чергу це стосується визначення місця художніх біографій в жанровій та родовій класифікації літератури і уточнення поняття «біографія».

В українському літературознавстві залишаються малодослідженими питання розрізнення форм художніх біографій, особливостей побудови сюжетно-композиційної єдності творів, реалізації присутності автора, співвідношення часу оповідача з біографічним часом в різних видах художньої літератури та альтернативної біографії.

Дослідниця Т. Ємельянова наголошує на тому, що «біографія» – це особливий вид знання про особистісну індивідуальність. Вона вважає, що склад сучасного біографічного тексту принципово змінився, інакше кажучи форма його організації та структурування, така як «біографія», виклад індивідуального життя окремим автором, стала принципово іншою. Сьогодні сучасна біографія є результатом реконструкції думок кількох дослідників, які дотримуються різних

поглядів, а тому біографічний текст сьогодні є поліжанровим. Поняття авторства біографічного тексту трансформується: і тому на даний час його стан можна виокремити як «поліавторство» [Ємельянова 2011, с. 25].

Основоположник методологічних засад української біографістики В. Чишко доводить, що «біографія» як історико-культурний феномен є поняттям, що поєднує жанри, види й типи біографічних досліджень. Вона є об'єктом наукової та літературної діяльності і складним історичним феноменом, який може реагувати на ідеологічні коливання та історичні зміни. Тому біографію можна охарактеризувати як частину історії, яка пов'язана з діяльністю і життям людини, проливає світло на її життєвий шлях, причинно-наслідкові зв'язки, встановлює зміст її життя, а відтак і її роль в історико-культурному процесі [Чишко 1996, с. 6].

Неабиякий вклад у розвиток літературознавства зробила «біографіка». Ще в середині XIX ст. термін «біографіка» почав використовуватись літературознавцями як синонім до поняття «мистецтво написання біографії», але довгий час цей термін не був популярним через поширення іншого терміну – «біографічного методу», запропонованого дослідником Ш. О. Сент-Бевом. Пізніше, у середині XX ст. термін «біографія» набув широкого поширення [Муратова 2020, с. 94].

Термін «біографіка» як мистецтво написання літературної біографії і як мистецтво написання літературної біографії цілком може бути прийнятним для літературознавства з його специфічними методами пізнання особистості. Але й там цей термін не є однозначним. Термін «біографіка» має прикладне значення, тому не всі літературознавці послуговуються цією термінологією.

Більшість науковців переважно використовує поняття «біографія» як комплексне явище, що включає в себе методологію, критику та інтерпретацію її методів. Значно ширшим є значення поняття «біографістика», яка вивчає теорію й практику історико-біографічних досліджень та охоплює не лише біографію особи як окремий вид художньої і наукової творчості, а й усю сукупність біографічних джерел та досліджень [Чишко 1996, с. 6].

Згідно з дослідженням В. Чишка, обидва терміни «біографістика» й «біографіка» співвідносяться в літературній біографістиці з дефініційним розмежуванням специфічних функціональних завдань, що стоять перед ними:

- «літературна біографіка» розробляє наукові методи і прийоми написання біографії (життєпис письменника чи літературного критика), а також є назвою масиву публікацій літературно-біографічних творів;
- «літературна біографістика» вивчає історію, теорію та практику літературно-біографічних досліджень.

В «Енциклопедії історії України» подано таке визначення кожного терміну: «Біографістика – це наукова дисципліна, що вивчає теорію, методологію, методику, історіографію, практику і термінологію історико-біографічних досліджень, джерелознавчі проблеми біографій, різні види біографічної продукції». Термін «біографістика» почав вживатися як заміник терміну «біографія», який часто використовується для позначення літературного біографічного жанру, що містить у собі науково-популярну та художню біографію [Енциклопедія 2003, с. 295].

Літературна біографіка тісно пов'язана із філософським осмисленням дійсності. Філософський підхід до творчості письменника потребує формулювання взаємодії численних факторів де з них варто виділяти головні, які впливають на біографію. Логіка, діалектика та теорія пізнання становлять єдине ціле у філософії. Літературна біографіка використовує весь методологічно-філософський арсенал законів та принципів, а конкретно ідею єдності історичних обставин, у яких творив літературний критик чи митець.

Методологічною основою літературної біографіки є її тісні зв'язки з іншими сферами літератури: естетикою, літературознавством, світовим літературним процесом, словнико-енциклопедичною справою, фольклористикою, психологією, соціологією, педагогікою, краєзнавством. Біографістів насамперед цікавить індивідуальність письменника, його психологічний стан під час написання твору, гуманістичні засади його

творчості, який завжди намагається продовжити давню традицію художнього осмислення українського життя [Рева 2009, с. 100].

Залежно від ставлення автора до матеріалу біографії та особистості героя, дослідники виділяють кілька типів біографій: наукові, науково-популярні, науково-художні (що містять елементи белетризації, такі як діалоги, внутрішні монологи персонажів, а ще листи та щоденникові записи) [Розман 2018, с. 115]. Хоча цей поділ є умовним, для авторів наукових і науково-популярних біографій важливим є не стільки факт існування історичної особистості, скільки її роль в історичних подіях, тобто взаємодія історії та людини. З 1990-х років також почала набувати популярності структурована жанрова класифікація: енциклопедична (біографічні довідники, словники, енциклопедії, хроніки); історична (або науково-історична, а також психобіографія); портретна (що зосереджена на окремих етапах життя або подіях з біографії персонажа) та літературна (або художня, де біограф має можливість вільно відходити від наукової об'єктивності). У другій половині ХХ століття з'являється тенденція поєднувати основне поняття «біографія» з різними прикметниками, що позначають конкретні жанрові особливості.

- персональна, історична, індивідуальна, колективна, наукова біографія, біоісторіографія, творча біографія;
- різні методологічні підходи – модальна, антропологічна й екзистенціональна біографія;
- галузеві біографії – педагогічна біографія;
- трудова біографія та кар'єрна біографія [Розман 2018, с. 115].

Поділ біографій за сферою діяльності та галузями знань є найпоширенішими серед науковців (релігійні, громадсько-політичні, виробничі, політичні, культурологічні, історичні, педагогічні, філософські, психологічні).

Сучасна наукова біографія є прерогативою історика, зокрема історика науки, літератури, філософії. Насамперед, художня біографія – поле діяльності для літераторів і літературних критиків. У цьому жанрі автору надано творчу

свободу та індивідуальність викладу. Тим часом жодна наукова біографія не може обійтися без засобів літературного зображення.

Сутність біографічного знання є багатогранною і не вичерпується стійкими нормами науковості. Наукова біографія є частиною наукових досліджень, яка висвітлює творчу діяльність дослідника, розвиток його світогляду у зв'язку із розвитком науки та суспільства. Важливою частиною історіографічних досліджень є наукова біографія. Історична наука потребує джерело для аналізу й оцінок процесів та подій - біографію, бо предмет історії – діяльність людей, саме тому під час вивчення суспільно-історичного розвитку людина має бути у центрі уваги. Так як об'єктом наукового дослідження виступає людське життя, спершу біограф має вирішити, чи зможе він зазирнути в життя людини, не порушуючи табу на моральні заповіді та інтимні речі але створити найповнішу картину життя свого персонажа.

Художня біографія межує з науковою та науково-художньою біографіями, та вважається різновидом історико-біографічної літератури, перебуває в жанрі оповідання, історико-біографічного роману, драми, повісті, поеми, поетичного циклу і містить у собі більшу частку художнього домислу, окремого вірша, поем, ніж два вищезазначені види біографії.

Художня біографія – це специфічне міжгенераційне жанрове утворення, вважає дослідник О. Галич. Художнє зображення життя конкретної історичної особи є однією з найважливіших її жанрових ознак та реалізується на основі достовірних подій того часу з глибоким в її внутрішній світ і духовність, природу історичних подій. Такий творчий підхід до документально-біографічної оповіді може й повинен здійснюватися в органічній єдності принципів наукового дослідження й художнього домислу, виходячи з об'єктивної логіки досліджених фактів і подій біографії героя [Галич 2008, с. 337].

Документ є базою художньої біографії. Щоб перетворити реальне життя в художній вимисел та створити правдивий образ людини, автор повинен

детально дослідити всю матеріальну базу, що вказує на людину, чи людей, які її оточували, чи то епоху, в якій вона народилась та жила. Увесь процес відбору матеріалів та добору необхідної інформації потребує від письменника багато зусиль, енергії та часу, тому що не всі матеріали відображають фактичний зміст. Так чи інакше, а ці явища є головною частиною художньої біографії. З метою того, щоб твір не перетворився на документальний переказ й був цінним у художньому плані, автор повинен усвідомлювати історичні та біографічні події й надавати їм художнього забарвлення. Неабияку роль у цьому процесі відіграє художня вигадка, яка заповнює прогалини фактичного матеріалу.

Відповідно до місця та ролі художнього домислу у творі можна виділити два види літературної біографії:

- ✓ сюжетно-подієвий – це літературні твори з обмеженою складовою художньої вигадки, де увага безпосередньо сфокусована на художньому аналізі документально підтверджених біографічних фактів;

- ✓ асоціативно-психологічний – це літературні твори з фокусом на художньому дослідженні психології та внутрішнього світу героя [Муратова, с. 96].

Крім того, розгалуженість сюжету не характеризує біографічні твори. Сюжет, як правило, має одну сюжетну лінію. Кульмінація художньо-біографічного твору визначається найбільш напруженими подіями в житті тієї чи іншої людини.

У контексті проблем творчості біографію розглядає дослідниця О. Оніщенко. Цей підхід пропонує нові можливості для проведення досліджень, що спонукають вчених до повної реалізації принципу практичного та теоретичного паритету. Вона вважає, що в умовах естетики біографічний метод пов'язаний зі змінами. Його використання дає можливість дійти до інших теоретичних та методологічних контекстів, здебільшого до вивчення такого концептуального ланцюга: біографізм – інтроспекція – твір мистецтва, який в умовах теоретичного і практичного паритету може стати рушійною силою до

концептуалізації матеріалу [Онищенко 2008, с. 146]. Стає зрозумілим, що всі ці складові ланцюга відіграють самостійну та особливу роль у розкритті сутності «творчої особистості».

Ще одним способом вивчення літератури є біографічний метод, де основним фактором творчості виступає життєвий досвід письменника і його особистість. У контексті біографічного методу визначальним є зв'язок особистості письменника з його творчістю. Романтизм та його культ життєпису вплинув на появу біографічного методу.

Так, у першій половині ХІХ ст. характеристики художніх творів супроводжували огляди життєвого шляху письменника. Основоположником біографічного методу був французький літературознавець Ш. О. Сент-Бев, який у своїх дослідженнях «Літературні портрети» та «Бесіди щопонеділка» окреслював важливість індивідуального творчого начала письменника, його життєвих домашньої рутини, дрібниць повсякденного побуту, розпорядку дня.

Біографічний метод найбільш ефективний в окремих випадках:

- вивчення творчого шляху, творчої еволюції художника; при цьому біографія письменника стає основою для періодизації його творчої спадщини;
- вивчення автобіографічних жанрів: факти особистого життя, досвіду стає об'єктом художнього дослідження [Марінеско 2012, с. 61].

Жанру літературної біографії притаманна цікава історія еволюції й становлення. Цей розвиток здебільшого пов'язаний з прогресивними ідеями цієї епохи. У цьому жанрі художній простір формується на перетині кількох традицій – художньої, мемуарної та історіографічної, тому літературознавство має неабияку цікавість до біографічного жанру.

Українська дослідниця І. Мосієнко у роботі «Життя як жанр», у якій є велика теоретична частина, пропонує своє бачення генеалогії жанру життів та аналізує художню структуру середньовічного життя. Крім того, вона розглядає типову композиційну схему автобіографічного твору та поетику назв [Мосієнко

1998]. Під час вивчення діахронічної специфіки еволюції жанру біографії беруться до уваги детальніші студії його національних модифікацій.

Дослідниця Н. Торкут у своїй фундаментальній праці «Проблеми генези і структурування жанрової системи прози пізнього Ренесансу» розглядає біографічний дискурс в Україні та звертає свою увагу саме на біографічні дослідження. Н. Торкут виокремлює специфіку, що розрізняє біографічні полотна епохи Відродження, епохи кардинальної переоцінки двомірності «суспільство/людина», і свідчить про значну трансформацію, яка багато в чому визначила сучасні канони біографічного письма. Поміж таких особливостей – нехтування правилами правильного розподілу за рубриками, бажання уникнути точних історичних дат [Торкут 2000, с. 396].

Літературна біографія – це життєпис відомої історичної особи, який написала інша людина на основі документів, свідчень і соціально-культурних та історичних фактів того часу. Такі твори характерні зануренням в духовний світ людини, а також комбінацією домислів та художньої вигадки, але зазвичай до того моменту, де вони не змінюють того чи іншого факту історії.

Загалом, під час написання такого твору об'єкт з історії стає об'єктом рефлексії автора, у якому естетична вимога відіграє неабияку роль – бажання автора відтворити життєву біографію реальної людини найкращим чином, щоб вона була одночасно цікавою для читача й приносила задоволення. Пропоноване визначення демонструє головні достовірні характеристики досліджуваного явища, та якщо говорити про інші ознаки, то їх можна виокремити у процесі порівняння інших жанрів з літературною біографією.

Художня автобіографія є одним із різновидів біографічного жанру, який допомагає відчувати властивість жанрової природи. Якщо письменник вибирає себе прототипом, він зображує своє власне життя так, як він його бачить, при цьому намагається ще дати особистісну оцінку культурним, літературним чи соціальним подіям того часу. Він може орієнтуватися на свою особистість або оточення, порівнювати або протиставляти зовнішні й внутрішні фактори.

Для всіх варіантів літературної біографії особистісний фактор є важливим, так як митець дає власне бачення певних подій у житті людини. Письменник показує головного героя крізь призму фактів, водночас переосмислюючи та інтерпретує тих чи інших персонажів згідно з своїм життєвим досвідом.

О. Скаріна зауважує, що автори підходять до реальних подій та явищ з певною систематизуючою точкою зору. Це відображає їх індивідуальне та неповторне бачення зображуваних подій та героїв [Скаріна 2007, с. 13].

Літературна біографія також має схожість з мемуаристикою. Мемуари – певні історичні події або життєвий шлях відомої людини, що здійснюється письменником у художній формі із додаванням реальних фактів того чи іншого часового періоду та глибоким співвіднесенням свого духовного досвіду з внутрішнім світом персонажів, психологічним, соціальним характером вчинків.

Спільними рисами біографістики й мемуаристики є висока важливість документального принципу, чіткість і послідовність хронології. Важливу роль відіграє активне залучення авторського «Я» до формування художньої картини світу, що має вплив і на суб'єктивність та оціночність зображеного. Відмінними рисами є тематична палітра: біографія має структуровану оповідь про головного героя, а в мемуарах оповідається про масштабні історичні події, до яких головний герой причетний. Для мемуаристики характерне стереоскопічне зображення подій, що проявляється на трьох рівнях: власне бачення митця як учасника дій; бачення минулого з позиції сьогодення; спростування або підтвердження уявлень про історичну специфіку. Біографічний жанр відображає життя персонажів, які безпосередньо пов'язані з долею головного героя.

Життя певної історичної особистості, її психологічний стан, занурення в її внутрішній світ – це конкретне художнє завдання літературної біографії. Саме це визначає особливу манеру художнього представлення такого аналізу. Так, перш за все, слід зазначити, що важливе місце в текстовому просторі займає також вигадка й спекуляції, а не лише висвітлення документальних свідчень. Суб'єктивізм письменника є також неодмінною характеристикою літературної

біографії, тому що події та факти з життя головного героя трактуються ним на основі його власних світоглядних позицій за допомогою застосувань певних стратегій художнього письма. Як бачимо, ще одним атрибутом літературної біографії є використання белетризації при реконструкції життя історичної людини. Такі методи включають деталізацію історичного контексту, психологізацію образів персонажів, залучення різних нарративних алгоритмів.

Ключем до літературної біографії є об'єкт, на якому автор акцентує свою увагу:

- монарх (С. Сміт «ІІ Величність королева Єлизавета. Життя сучасного монарха», Л. Стречі «Королева Вікторія»);
- вчений (П. Ферріс «Зігмунд Фройд»);
- політичний чи релігійний діяч (Л. Ріс «Гітлер і Сталін. Тирани і Другова світова війна», Т. Рікс «Черчилль і Орвелл. Битва за свободу», К. Мартон «Канцлерка. Дивовижна одіссея Ангели Меркель», М. Влеклий «Гарет Джонс. Людина, яка забагато знала», Б. Вудворд «Страх. Трамп у Білому домі», Г. Кіссинджер «Дипломатія»);
- літературна біографія письменника (Дж. Босвелл «Життя Семюела Джонсона», А. Моруа «Прометей, чи життя Бальзака», П. Акройд «Шекспір: Біографія», С. Грінблат «Вілл у світі», П. Хонан «Шекспір: Життя»);
- спортсмени, популярні актори та інші суспільні діячі (П. Ноблер «Американський мрійник», Л. Тонані «Мадонна», М. Ріва «Марлен Дітріх», Л. Тонані «Сара», А. Гідель «Коко Шанель», Е. Ассанте «Бітлз. Від Ліверпуля до Еббі-роу»).

Змінним елементом жанрової поетики є також сюжетна лінія, побудована на основі образу або всього життя, або певного його відрізка, або навіть однієї ключової події. У ХХ ст. хронотоп літературної біографії піддається певним трансформаціям завдяки використанню автором нарративної стратегії впровадження в наратив постаті оповідача, який може не належати до зображеної епохи. При цьому відбувається збіжність різних, часом набагато

віддалених хронотопічних площин в текстовому просторі, що дає досить цікавий художній ефект.

Для визначення спектру модусних ознак має важливе значення не лише суб'єкт художнього дослідження, а й художнє мислення самого біографіста. Звернення до документа може бути як явним, так і неявним.

Відповідно, художнє вивчення життя історичної особистості здобуває форму літературного монологу-рефлексії, який базується лише на аналізі історичних документів, або тією чи іншою мірою представляє їх як органічну частину оповіді. Слід зазначити, що в залежності від суб'єктивного ставлення автора до свого героя змінюється і модус розповіді, який може бути амбівалентним, апологетичним або обвинувальним.

Отже, біографічний твір як один із жанрів документально-художньої літератури посідає помітне місце в сучасному літературному процесі. Такому твору притаманне глибоке занурення в духовний світ зображуваної особи, а також поєднання вимислу і домислу, але здебільшого в тій мірі, в якій вони не спотворюють конкретно-історичний фактаж. Жанрова модель літературної біографії є надзвичайно складним і різноманітним художнім явищем, який постійно розвивається і розширює власний актив творчих інновацій. Сучасний біографічний дискурс оперує досить різноманітним інструментарієм для художнього осмислення життєвого шляху історичної особи у всій складності її духовної природи та суспільної ролі. Вивчення цієї жанрової моделі сьогодні, безперечно, є цікавим і перспективним дослідницьким напрямом, тому ми вирішили провести дослідження щодо особливостей жанру літературної біографії на прикладі книги Бориса Джонсона «Фактор Черчилля».

Висновки до Розділу 1

Отже, масова література є найбільшою частиною сучасної літературної продукції. Вона належить до культурних явищ та має здатність викликати різні реакції: від надмірного культивування до повного заперечення. Багатогранність

масової літератури дає їй можливість замаскувати глибоко закодований контент під універсальні та прості форми, що часто дозволяє їй творам легко долати межі «свого» культурного розмаху і займати першість у світових культурних позиціях. Існує три провідні напрями вивчення масової літератури: напрям «обвинувачення», напрям «неминучість» та напрям «виправлення».

Біографія є різновидом літературної творчості, що характерна певними формами та засобами репрезентації на сучасному етапі розвитку літературознавства. Жанрова модель літературної біографії є надзвичайно складним і різноманітним художнім явищем, який постійно розвивається і розширює власний актив творчих інновацій. Сучасний біографічний дискурс оперує досить різноманітним інструментарієм для художнього осмислення життєвого шляху історичної особи у всій складності її духовної природи та суспільної ролі. Вивчення цієї жанрової моделі сьогодні, безперечно, є цікавим і перспективним дослідницьким напрямом, тому ми вирішили провести дослідження щодо особливостей жанру літературної біографії на прикладі книги Бориса Джонсона «Фактор Черчилля».

РОЗДІЛ 2. ПОЕТИКА «ФАКТОРУ ЧЕРЧИЛЛЯ» БОРИСА ДЖОНСОНА

2.1. Структура та композиція твору

У книзі «Фактор Черчилля» Борис Джонсон розглядає життя та діяльність Вінстона Черчилля, фокусуючись на його багатогранності як політичного лідера, письменника, історика та оратора. Автор використовує яскраву композицію та багатошарову структуру, щоб не лише представити історичний портрет, а й вписати Черчилля в сучасний політичний і культурний контекст.

Книга Бориса Джонсона «Фактор Черчилля» має чітко структурований поділ, який спрямований на систематичне висвітлення ключових аспектів особистості Вінстона Черчилля. Структура твору побудована таким чином, щоб поєднувати біографічні факти з аналітичними роздумами автора, створюючи багатошаровий і динамічний виклад. Основний акцент робиться на комплексному показі життя Черчилля, де кожен розділ зосереджується на одній зі сторін його багатогранної діяльності [Джонсон, 2014].

Книга написана не в хронологічному порядку, скоріш за все, Борис Джонсон уважав за подібне зробити акценти на окремих подіях з біографії Вінстона Черчилля, адаптуючи на свій розсуд важливість цих подій для британської історії того часу. Починається біографічний твір з розділу «Пропозиція Гітлера», що Джонсон датує 1940 роком. В цьому розділі Вінстон Черчилль та його підлеглі розглядають вихід Великої Британії з війни, що можемо спостерігати з таких рядків: *«Питання хоч і було дуже простим, та присутні обмірковували його всі ці останні кілька днів, а тим часом новини ставали все більш похмурими. Жоден із них, власне, цього питання не озвучив, проте всі зрозуміли його суть. Чи варто Британії ставати до боротьби? Чи розсудливо відряджати молодих британських вояків помирати у війні, що за всіма ознаками має бути програна? Чи британцям краще пристати на якусь угоду, що цілком могла б урятувати сотні тисяч життів?»* [Джонсон, 2014]

Другий розділ під назвою «Світ без Черчилля» аналізує як могла би розвинутися історія Британії без Вінстона Черчилля на чолі спротиву нацизму.

В центрі розгляду Бориса Джонсона події травня 1940-го року, коли Адольф Гітлер наказав Гудеріану зупинити танки, що дозволило британським військам евакуюватися з Дюнкерка. Борис Джонсон уявляє альтернативний сценарій, в якому велика Британія домовилася про мир з Німеччиною та описує катастрофічні наслідки: перемогу Гітлера в Європі, швидше вторгнення до СРСР, та вірогідне падіння комунізму. В адаптації Бориса Джонсона Вінстон Черчилль по стає ключовою фігурою яка змінила хід історії врятувавши світ від нацистської тиранії.

А вже в третьому розділі «Дикий слон» Борис Джонсон розповідає про амбівалентне ставлення до Черчилля з боку британських торі, починаючи з його кар'єрного старту. Джонсон описує як британський прем'єр викликав захоплення молодих торі, що бачили в ньому ікону, але водночас викликав ненависть і недовіру серед політичного електорату через свої суперечливі вчинки, зраду партії, епатаж та егоцентризм. Через його радикальність, політичні переходи та невдачі, такі як Дарданелльська операція, його довго сприймали як ненадійного авантюриста. Водночас формування характеру Черчилля простежується через складні стосунки з батьком і виховання, що залишила глибокий слід у його життєвих мотивація та прагнення довести власну цінність. В цьому плані Борис Джонсон аналізує психологію Вінстона Черчилля як політика та як людини.

Основою структури є тематичний принцип, який дозволяє розкривати різні аспекти особистості британського прем'єра через ключові події його життя незалежно від хронологічного порядку. Джонсон використовує події Другої світової війни, епізоди з його молодості, політичної кар'єри та старшого віку, щоб поступово вибудувати комплексний образ Черчилля.

Структура книги передбачає використання паралельних сюжетних ліній, які допомагають краще зрозуміти багатогранність головного героя. Окрім основної біографічної оповіді, автор акцентує увагу на політичних подіях, які формували кар'єру Черчилля, та на його моральних і лідерських якостях. Джонсон ділиться особистими роздумами, аналізуючи, як принципи і дії

Черчилля можуть бути корисними прикладами для сучасних політичних лідерів, а саме: *«У мирний час така поведінка може бути катастрофічною, але виграти війну неможливо без уміння ризикувати, і вже точно неможливо ризикувати без хоробрості. Саме це й була та риса, яку люди відчували в Черчиллі. Саме тому в 1940 році деякі з них так прагнули бачити його прем'єром — попри висміювання з боку верхів торі та примиренців.*

Увесь пройдений ним кар'єрний шлях був свідченням первісної чесноти — тієї, котра, як він сам зазначав, уможливорює всі інші і в наявності якої просто не може бути сумніву, — його безмірної фізичної та моральної відваги» [Джонсон, 2014].

Структура книги є не лише засобом упорядкування інформації, а й інструментом створення багатогранного портрету Вінстона Черчилля. Вона дозволяє читачам побачити не тільки хронологію життя видатного діяча, а й зрозуміти глибину його впливу на світову історію та культуру. Завдяки гармонійному поєднанню фактів, аналізу та авторських роздумів, «Фактор Черчилля» стає одночасно біографією, політичним трактатом і натхненням для нових поколінь.

Композиція книги Бориса Джонсона «Фактор Черчилля» вирізняється гармонійним поєднанням біографічного викладу, аналітичних висновків та особистих інтерпретацій автора, що дозволяє читачеві зануритися у багатогранний образ Вінстона Черчилля. Вона базується на чіткій структурі, що включає вступ, основну частину та епілог, а також використовує ретроспекцію, флешбеки та паралелі із сучасністю, створюючи багаторівневу оповідь [Джонсон, 2014].

Вступ слугує своєрідним ідеологічним фундаментом книги. У цьому розділі Борис Джонсон ділиться своїм захопленням Черчиллем, пояснює мотиви написання книги та розкриває її основну ідею. Автор акцентує увагу на важливості особистості Черчилля не лише в історичному контексті, а й для сучасного суспільства, підкреслюючи його унікальність як лідера. Розділ «Вступ: Пес на ім'я Черчилль» відкриває особисті спогадами автора про ранне

захоплення постаттю Черчилля, описаного як «найвеличнішого державного діяча з усіх, кого породила Британія». Автор згадує, як у дитинстві разом із братом вивчав його біографію і цитував знамениті вислови: «Мій батько... постійно цитував його знамениті фрази». Через анекдоти, зокрема історію про міністра-торі, застуканого з гвардійцем, автор показує як велич, так і гумористичну сторону Черчилля: «Боже милостивий, це так по-британськи, аж гордість пробирає!»

Особливе місце у структурі книги займають ретроспективні роздуми Бориса Джонсона, які виводять постать Черчилля за рамки історичної постаті. Автор активно проводить паралелі між минулим і сучасністю, показуючи актуальність його принципів і рішень для сьогодення. Цей прийом додає тексту динаміки та розширює його змістовну площину, роблячи книгу не лише біографією, а й політичним трактатом про лідерство та моральність.

Епілогом у книзі слугує завершальний розділ, у якому Джонсон ще раз переосмислює внесок Черчилля та його велич. Тут автор підкреслює вплив Черчилля не лише на британську історію, а й на долю всього людства: «Він, і тільки він один, змінив усе». Епілог наводить приклад величезного значення особистості у вирішальні історичні моменти, зазначаючи, що інші великі постаті зазвичай вносили негативний вклад, у той час як Черчилль схилив шальки терезів «у бік свободи та надії». Автор вважає його унікальним явищем, якому немає рівних ані до, ані після: «...не існувало нікого, навіть віддалено схожого на нього».

Композиція «Фактора Черчилля» є ретельно продуманою і спрямованою на глибоке розкриття образу Вінстона Черчилля. Автор використовує ретроспекцію, наприклад, згадуючи, як Черчилль у молодості, незважаючи на небезпеку, «порушив слово честі та покинув товаришів» під час утечі з бурського полону. Аналітичні міркування в книзі, зокрема висновок, що «Він, і тільки він один, змінив усе», підкреслюють унікальність його впливу на хід історії. Сучасні паралелі, як-от коментарі про велич Черчилля порівняно з іншими великими постатями, дозволяють читачеві замислитися над значенням

лідерства: «Історія потребувала цього, існувала лише одна людина, яка мала Фактор Черчилля». Завдяки поєднанню цих підходів книга розкриває не тільки історичну вагу Черчилля, але й спонукає читача замислитись над принципами, моральністю та необхідністю рішучості в лідерах [Джонсон, 2014].

Чітка структура та продумана композиція книги Бориса Джонсона «Фактор Черчилля» є ключовими елементами, які забезпечують глибоке розкриття ідей автора та створюють багатогранний образ Вінстона Черчилля. Структурованість твору дозволяє гармонійно поєднувати біографічні факти, аналітичні роздуми та особисті інтерпретації, створюючи цілісне враження про значущість цієї історичної постаті не лише в контексті минулого, а й у сучасному світі. Завдяки цьому книга стає універсальною як для істориків і дослідників, так і для широкого загалу читачів, зацікавлених у політичному лідерстві та моральних принципах [Джонсон, 2014].

Джонсон вибудовує оповідь таким чином, щоб читач поступово занурювався у складний світ політики, внутрішніх сумнівів і моральних дилем, які супроводжували Черчилля протягом усього життя. Вступні частини книги окреслюють ідеологічну рамку, наголошуючи на значущості Черчилля як прикладу незламності й сили духу, що важливий для будь-якого покоління.

Автор використовує ретроспекцію, наприклад, згадуючи, як Черчилль у молодості, незважаючи на небезпеку, «порушив слово честі та покинув товаришів» під час утечі з бурського полону. Аналітичні міркування в книзі, зокрема висновок, що «Він, і тільки він один, змінив усе», підкреслюють унікальність його впливу на хід історії. Сучасні паралелі, як-от коментарі про велич Черчилля порівняно з іншими великими постатями, дозволяють читачеві замислитись над значенням лідерства: «Історія потребувала цього, існувала лише одна людина, яка мала Фактор Черчилля». Завдяки поєднанню цих підходів книга розкриває не тільки історичну вагу Черчилля, але й спонукає читача замислитись над принципами, моральністю та необхідністю рішучості в лідерах [Джонсон, 2014].

Роль структури та композиції у книзі «Фактор Черчилля» є надзвичайно важливою, адже саме вони дозволяють автору не лише створити багатошаровий портрет Черчилля, а й передати його ідеї в доступній та захопливій формі. Завдяки цьому твір Бориса Джонсона є не лише біографічною працею, а й своєрідним політичним трактатом, який надихає та спонукає до роздумів.

Структура та композиція «Фактор Черчилля» сприяють гармонійному поєднанню біографічного та аналітичного аспектів. Використання ретроспекцій, флешбеків та інтроспективних елементів дозволяє автору передати складність особистості Черчилля, акцентуючи увагу на його впливі на сучасний світ.

2.2. Стиль і мова

Стиль і мова книги Бориса Джонсона «Фактор Черчилля» є одними з ключових елементів, що формують її унікальність як літературної біографії. У поєднанні з глибоким знанням історичного матеріалу, авторський стиль створює інтелектуальну і водночас динамічну оповідь, яка здатна зацікавити широке коло читачів. Джонсон демонструє себе не тільки як досвідчений політик, але й як талановитий письменник, здатний оживити постать Черчилля і зробити її актуальною для сучасності.

Основною характеристикою стилю Джонсона є його есеїстичність, яка вдало поєднується з документальністю, створюючи текст, що поєднує аналітичність та захопливість. Есеїстичний стиль надає автору можливість вільно інтерпретувати факти, вводити суб'єктивні оцінки та виражати власну думку, що робить текст гнучким і динамічним. Джонсон не обмежується сухим викладом фактів, а звертається до читача, часто апелюючи до його емоцій та інтелекту, створюючи ілюзію діалогу. Його мова просякнута іронією, сарказмом і тонким гумором, які допомагають оживити матеріал і зробити його доступним для широкої аудиторії [Джонсон, 2014].

Автор використовує невимушену, майже розмовну манеру письма, що надає тексту легкості й доступності. Ця манера дозволяє читачеві не тільки легко засвоювати великий обсяг інформації, але й відчувати себе співучасником подій, які описуються. Разом із тим, Джонсон дотримується високого рівня інтелектуальної насиченості тексту. У своїй оповіді він органічно поєднує історичні деталі, факти та яскраві образи, що створює ефект «оживлення» історії. Він майстерно реконструює ключові події з життя Черчилля, підкріплюючи їх анекдотами, цитатами та описами, які допомагають глибше зрозуміти як особистість героя, так і контекст його епохи.

Завдяки такому підходу Джонсон досягає балансу між науковістю викладу та захопливістю оповіді, що є важливою ознакою сучасної літературної біографії. Читач не відчуває тягара від перенасичення фактами, адже кожен історичний епізод представлений у формі цікавого нарису або навіть короткої розповіді, які легко сприймаються і викликають емоційний відгук. Це дає змогу твору не лише інформувати, а й зацікавлювати, мотивуючи читача до подальшого знайомства з постаттю Черчилля та історією Великої Британії. Таким чином, Джонсон створює біографію, яка виходить за межі звичайного хронологічного наративу, стаючи своєрідним літературним і культурним дослідженням [Джонсон, 2014].

Мова твору вирізняється багатством лексики, де вдало поєднуються історична термінологія, політичні концепти та жива, емоційно насичена мова, що відображає яскраву авторську манеру письма. Джонсон не обмежується стандартним набором фактів чи академічним стилем, він активно впроваджує художні засоби, такі як метафори, порівняння та іронія, які допомагають глибше розкрити багатогранність особистості Черчилля. Такі прийоми додають тексту не лише інтелектуальної насиченості, а й візуальної образності, що робить його цікавим і доступним навіть для читачів, які не є фахівцями в історії чи політиці.

Автор створює текст, який є більше, ніж просто біографією – це емоційно насичений, стилістично багатий портрет історичної постаті, виконаний у властивій Джонсону манері. Ключовою особливістю стилю Джонсона є вміння

використовувати метафори та порівняння, які роблять історичні події і постаті ближчими до сучасного читача. Джонсон пише: *»Черчилль був схожий на мастифа, який уперто тримався за свій шлях, навіть коли здавалося, що шанси – проти нього»*. Цей образ не тільки підкреслює силу та наполегливість Черчилля, а й створює яскравий візуальний образ, який легко запам'ятовується [Джонсон, 2014].

Іронія є ще одним важливим елементом мови Джонсона, який надає тексту невимушеності та динамізму. Її використання допомагає автору уникнути пафосу, який часто супроводжує біографічні твори про великих історичних постатей. Завдяки іронії Джонсон не тільки робить текст більш живим, але й наближає Черчилля до читача, демонструючи його як людину з притаманними кожному слабкостями, суперечностями та життєвими дилемами. Коли він описує поведінку Черчилля, то зазначає: *»Він був людиною, яка могла одночасно бути генієм і страшенно дратувати оточення своєю імпульсивністю»*. Такий підхід робить Черчилля більш людським, наближаючи його до читача і показуючи, що навіть великі особистості мають свої слабкості [Джонсон, 2014].

Іронічні зауваження часто вказують на недоліки чи парадокси, які супроводжували діяльність Черчилля, але при цьому вони не принижують його заслуг, а, навпаки, підкреслюють його складність як особистості. Джонсон зауважує: *«Навіть найвеличніші промови Черчилля були настільки довгими, що його слухачам часто доводилося робити перерви, щоб перевести подих»*. Такі моменти додають біографії глибини, оскільки показують, що навіть найвеличніші лідери залишаються людьми з усіма їхніми переживаннями, помилками і перемогами [Джонсон, 2014].

Художня насиченість мови проявляється і в емоційно піднесених описах важливих історичних подій. Зокрема, Джонсон згадує: *«Це був момент, коли майбутнє нації висіло на волоссі, і Черчилль був тим, хто тримав цей волосок у своїх руках»*. У цій фразі відчувається драматизм і напруження, які передають

атмосферу епохи, а також підкреслюють роль Черчилля як незамінного лідера [Джонсон, 2014].

Ще одним важливим елементом мови Джонсона є його схильність до полемічного стилю, у якому відчувається гострота і впевненість. Приміром, він пише: *»Черчилль був тією людиною, яка завжди знаходила аргументи навіть тоді, коли здавалося, що їх просто не існує»*. Це підкреслює не лише інтелектуальну гнучкість героя, але й майстерність Джонсона як автора, який вміє акцентувати увагу на ключових рисах свого персонажа [Джонсон, 2014].

Варто відзначити і здатність Джонсона інтегрувати сучасний контекст у текст. Коли він проводить паралелі між Черчиллем та сучасними лідерами, це звучить так: *»Його рішення часто здавалися ризикованими, але саме такий підхід у політиці ми сьогодні називаємо стратегічним мисленням»*. Цей прийом дозволяє показати актуальність спадщини Черчилля для сучасного світу [Джонсон, 2014].

Синтаксична структура твору також заслуговує на увагу. Автор використовує складні багатокомпонентні речення для передачі глибоких ідей та прості короткі фрази для створення драматичних акцентів. Це надає тексту ритмічності й динаміки, допомагаючи зберігати увагу читача. Вибудовування кульмінаційних моментів через короткі, афористичні вислови є характерною рисою стилю Джонсона. У кульмінаційних описах політичних чи військових подій автор часто використовує лаконічні висловлювання, які залишають сильне емоційне враження. Як зазначає Джонсон: *»Щоразу, коли він брав слово, це було не просто висловлювання, а потужний інструмент переконання, що змушував діяти»* [Джонсон, 2014].

Борис Джонсон також використовує таке явище як інтертекстуальність – міжтекстові співвідношення літературних творів. Він часто цитує Черчилля, інших історичних діячів, посилається на класичну літературу та філософські концепції. Це не лише підкреслює ерудованість автора, але й надає тексту додаткової глибини. Такі елементи дозволяють читачеві сприймати книгу не лише як біографію, а як інтелектуальне дослідження і навіть своєрідний

політичний трактат. Наприклад, Джонсон пише: *«У цьому було щось майже шекспірівське: як людина, озброєна словом, могла зупинити натиск найбільшої сили того часу»* [Джонсон, 2014].

Отже, стиль і мова книги Бориса Джонсона «Фактор Черчилля» відзначаються багатогранністю та витонченістю, що поєднують у собі публіцистичну чіткість і художню виразність. Автор використовує яскраві метафори, афористичні вислови та динамічний ритм, що забезпечують емоційну насиченість тексту. Синтаксична різноманітність — від складних багатокomпонентних речень до коротких драматичних фраз — створює ефектний ритм оповіді. Включення цитат Черчилля та міжтекстуальних посилань підсилює ідейну глибину твору, перетворюючи його на складний інтелектуальний текст. Таким чином, Джонсон демонструє майстерність не лише у розкритті історичної особистості, а й у створенні тексту, який захоплює та надихає читача.

2.3. Образ головного героя

Аналіз образу Вінстона Черчилля у книзі Бориса Джонсона «Фактор Черчилля» потребує детального розгляду його багатогранної особистості, зосереджуючись на ключових аспектах характеру, історичної ролі та впливу на сучасників. У тексті автора Черчилль представлений не лише як історична постать, але й як людина зі своїми сильними сторонами, недоліками та внутрішніми суперечностями.

Борис Джонсон змальовує Вінстона Черчилля як яскраву, складну та багатогранну особистість, яка поєднувала в собі якості харизматичного лідера, стратегічного мислителя та незламного оптиміста. У своїй книзі Джонсон наголошує, що Черчилль був не лише людиною дії, але й мислителем, здатним переосмислювати історичні виклики та формувати унікальні рішення. Автор зазначає: *«Черчилль був людиною, яка вважала, що історія створюється сильними особистостями, і в цьому він бачив свій обов'язок»*. Це твердження

свідчить про його переконаність у власній місії, яку він виконував із рішучістю та вірою в успіх [Джонсон, 2014].

Джонсон відзначає, що Черчилль мав дивовижну силу волі та цілеспрямованість, що дозволяли йому долати будь-які перешкоди. Він описує, як Черчилль умів знайти надію навіть у найважчих обставинах, коли здавалося, що поразка неминуча. *«Він вірив у те, що навіть у найважчі часи національної катастрофи важливо знайти промінь надії»*, — пише Джонсон, демонструючи оптимізм Черчилля, який став натхненням для британців під час Другої світової війни. Цей аспект автор змальовує з великою повагою, акцентуючи на його особистій відданості та стійкості [Джонсон, 2014].

Однією з ключових рис, яку Джонсон виділяє в Черчиллі, є його харизматичність. Автор пише: *«Його риторика і постава могли впливати на натовпи, як магніт»*. Цей природний дар переконання став інструментом, завдяки якому Черчилль мобілізував націю в найкритичніший період її історії. Слова Черчилля, зокрема його знамениті промови, мали унікальну здатність підбадьорювати людей, пробуджувати в них почуття гордості й єдності. Джонсон підкреслює, що ці риси робили Черчилля незамінним лідером, здатним надихати маси й вести за собою [Джонсон, 2014].

Однак Джонсон не приховує і суперечливих аспектів особистості Черчилля. Він описує його як людину з глибокою впевненістю у власній правоті, яка іноді переходила у впертість. *«Черчилль рідко сумнівався у своїх рішеннях, бо вірив, що має унікальне бачення ситуації»*. Ця риса, хоча іноді й викликала конфлікти з оточенням, була невід'ємною частиною його лідерського стилю, що дозволяла йому ухвалювати рішучі й часом ризиковані рішення [Джонсон, 2014].

Особливе місце в характеристиці Черчилля займає його почуття обов'язку перед нацією. Джонсон підкреслює: *«Для Черчилля лідерство було не привілеєм, а обов'язком»*. Ця позиція відображає його глибоке усвідомлення відповідальності за долю країни. Черчилль не лише керував військовими

операціями, але й був готовий до моральної та емоційної підтримки своїх співгромадян [Джонсон, 2014].

Борис Джонсон у своїй книзі змальовує Черчилля як видатного лідера, який поєднував у собі харизматичність, оптимізм, невпинність і глибоку відповідальність. Він описує Черчилля як людину, яка вірила у свою здатність змінити хід історії, і саме ця віра стала основою його дій та успіхів.

Борис Джонсон у своїй книзі наділяє Черчилля характеристиками, які підкреслюють його непересічний політичний талант і стратегічний геній. Він описує Черчилля як особистість, яка поєднувала в собі блискавичну реакцію на обставини, вміння адаптуватися до нових умов і здатність бачити перспективу там, де інші бачили лише сьогодення. Джонсон зазначає: *«Черчилль вірив у необхідність діяти рішуче, навіть якщо це означало ризикувати»*. Ці слова підкреслюють, що Черчилль не боявся приймати сміливі рішення, часто всупереч думці своїх сучасників [Джонсон, 2014].

Особливо Джонсон наголошує на унікальній здатності Черчилля мислити стратегічно. Він відзначає його бачення масштабних перспектив, завдяки якому той міг передбачити розвиток подій ще на ранніх етапах. У книзі сказано: *«Він завжди бачив картину майбутнього там, де інші бачили лише теперішнє»*. Ця риса дозволяла Черчиллю не лише реагувати на виклики, але й випереджати їх, формуючи обставини на свою користь [Джонсон, 2014].

Черчилль також постає в книзі як майстер риторики, яка була його головною зброєю у політичній боротьбі. Джонсон захоплено цитує його промови, зазначаючи, як вони впливали на громадську думку і надихали людей. Приміром, у промові про Другу світову війну Черчилль сказав: *«Ми будемо боротися на пляжах, ми будемо боротися на полях і вулицях, ми ніколи не здамося»*. Ці слова, на думку Джонсона, стали символом непохитності британської нації і засвідчили лідерські якості Черчилля, який умів об'єднати націю в найскладніші часи [Джонсон, 2014].

Водночас автор не приховує складної натури свого героя. Черчилль, на думку Джонсона, часто був імпульсивним і непоступливим, що могло

викликати конфлікти серед його оточення. Джонсон зазначає: *«Черчилль міг бути настільки впевненим у власній правоті, що ігнорував критику навіть з боку найближчих союзників»*. Цей аспект, хоча і створював певні труднощі, водночас підкреслює його рішучість і віру у власні переконання [Джонсон, 2014].

Джонсон також підкреслює важливість ідейної спадщини Черчилля, наголошуючи, що його стратегічне мислення базувалося на чіткій впевненості у необхідності дій, які визначають історію. Як сказано у книзі: *«Черчилль розумів, що перемога неможлива без повної мобілізації ресурсів нації та створення міцних союзів»*. Це свідчить про його здатність не лише бачити мету, а й визначати шляхи її досягнення [Джонсон, 2014].

Борис Джонсон у своїй літературній біографії *«Фактор Черчилля»* створює багатогранний портрет Вінстона Черчилля, в якому поєднуються героїчні риси та людські недоліки. Він наголошує, що Черчилль був не лише видатним лідером, але й складною особистістю, сповненою внутрішніх суперечностей. Автор підкреслює: *«Черчилль мав схильність до надмірної впертості, що часто викликало нерозуміння серед союзників»*. Цей аспект його характеру, хоч і міг бути перешкодою, водночас робив його незламним у прийнятті рішень, що згодом визначило його історичну значимість [Джонсон, 2014].

Джонсон також приділяє увагу емоційному світу Черчилля, акцентуючи на його вразливості, яка ховалася за маскою впевненості. У книзі зазначено: *«Його ентузіазм і енергія здавалися невичерпними, але за цим стояла глибока вразливість»*. Ця характеристика розкриває іншу сторону Черчилля – людини, яка, попри свій героїчний образ, мала сумніви, страхи та слабкості, що робили його більш людяним і зрозумілим [Джонсон, 2014].

Окремо Джонсон зупиняється на перфекціонізмі Черчилля, який часто перетворювався на надмірні вимоги до себе та оточення. У тексті зазначено: *«Черчилль міг бути надзвичайно вимогливим до своїх підлеглих, що дехто сприймав як деспотизм»*. Водночас цей аспект його характеру сприяв

створенню високого рівня відповідальності серед його команди, навіть якщо це супроводжувалося конфліктами та напругою [Джонсон, 2014].

Джонсон не оминає увагою й ті моменти, коли Черчилль робив помилки. Він підкреслює, що навіть найвидатніші люди не є бездоганними: *«Як і всі великі люди, він інколи помилявся, але ніколи не здавався»*. Ця цитата ілюструє, що його сила полягала не у відсутності помилок, а у здатності вчитися на них і рухатися вперед, незважаючи на невдачі [Джонсон, 2014].

Для Джонсона Черчилль – це втілення парадоксів. З одного боку, його рішучість і впертість забезпечували успіх у важких ситуаціях, а з іншого – ці ж риси могли викликати конфлікти. У книзі сказано: *«Він одночасно був генієм та авантюристом, візіонером та прагматиком»*. Цей опис відображає внутрішню складність і неоднозначність Черчилля, яка робить його фігуру настільки привабливою для сучасних читачів [Джонсон, 2014].

Джонсон майстерно вибудовує образ Черчилля як не лише історичної постаті, але й багатогранної людини. У цій літературній біографії автор уникає одновимірності, зображуючи героя як таку особистість, яка завдяки своїм недолікам і суперечностям стає ще більш визначною у контексті світової історії.

Борис Джонсон неодноразово підкреслює, що за зовнішньою суворістю та політичною рішучістю Черчилля ховалася людина, яка мала прості людські радості та слабкості. У книзі зазначається: *«Його пристрасть до живопису та літератури була способом знайти гармонію в хаотичному світі політики»*. Це захоплення творчістю, за словами Джонсона, не лише допомагало Черчиллю долати стреси, а й слугувало джерелом натхнення [Джонсон, 2014].

Описуючи Черчилля, Джонсон наголошує на його здатності цінувати прості моменти життя, навіть у найважчі часи. Він не оминає увагою любов Черчилля до природи, собак, сигар та гарної кухні. Ці деталі додають образу героя глибини й людяності. Як стверджує автор, *«Черчилль завжди вмів знайти хвилину, щоб відпочити, спілкуючись із природою чи малюючи картину, що допомагало йому тримати розум ясним»*. Це показує, що його життєвий баланс

був результатом не лише політичного генія, а й усвідомлення важливості душевної рівноваги [Джонсон, 2014].

Окрім творчих інтересів, Черчилль постає в книзі як відданий сім'янин, що виділяє його серед багатьох інших політиків його епохи. Джонсон підкреслює: *«Він завжди знаходив час для своєї родини, навіть у найскладніші часи війни»*. Це демонструє, що Черчилль, попри колосальну відповідальність на своїх плечах, не віддалявся від рідних і близьких. Джонсон описує його стосунки з дружиною Клементиною як опору, що допомагала Черчиллю переживати найважчі моменти його життя. *«Її підтримка була для нього справжнім джерелом сили»*, зазначає автор, надаючи образу героя тепла та емоційної глибини [Джонсон, 2014].

Водночас Джонсон звертає увагу на оптимізм і почуття гумору Черчилля, які стали важливими рисами його характеру. Автор пише: *«Його здатність жартувати навіть у найтяжчі моменти війни підбадьорювала оточуючих»*. Ця риса робила Черчилля не лише політичним лідером, а й людиною, яка надихала та об'єднувала своїх співвітчизників у часи великої кризи [Джонсон, 2014].

Джонсон бачить у Черчиллі приклад того, як можна залишатися вірним собі та своїм цінностям, навіть перебуваючи під тиском. *«Він завжди залишався самим собою: щирим, непохитним і непередбачуваним»*, наголошує автор, підсумовуючи, що саме людські якості Черчилля зробили його не лише легендарною постаттю, але й тим, кого справді можна назвати «людиною в світі» [Джонсон, 2014].

У літературній біографії «Фактор Черчилля» Борис Джонсон майстерно розкриває образ Вінстона Черчилля, поєднуючи історичну точність із художнім проникненням у внутрішній світ героя. Автор зображує Черчилля не лише як політичного лідера і стратега, але і як людину, здатну зберігати людяність та гармонію у складних умовах. Через детальні описи, живі деталі та особисте захоплення Джонсон передає багатогранність свого героя, демонструючи його як людину, що відображає взаємозв'язок між особистістю та світом. Такий

підхід робить книгу не лише дослідженням історичної постаті, але й потужним прикладом літературної біографії, яка дозволяє читачам по-новому осмислити значення особистості в контексті історії.

2.4. «Фактор Черчилля» як твір масової літератури

«Фактор Черчилля» Бориса Джонсона є яскравим прикладом масової літератури, адже автор прагне зробити текст доступним для широкої аудиторії. Джонсон вдало поєднує історичні факти з особистісними деталями, створюючи динамічний і захопливий наратив. Це дозволяє залучити як істориків чи шанувальників політичної біографії, так і тих, хто просто шукає цікаве і легко зрозуміле читиво. Джонсон не обмежується сухим описом подій, а наповнює книгу емоційністю, яка резонує з читачем.

Автор акцентує увагу на рисах Черчилля, що виходять за межі формального портрету, надаючи особливий шарм його образу. Наприклад, він пише: *«Черчилль був людиною, яка говорила і діяла так, щоб люди не могли залишатися байдужими»*. Це висловлювання підкреслює силу особистості політика, його здатність впливати на суспільство не тільки своїми досягненнями, а й своєю харизмою. Саме така особистісна глибина і прагнення показати Черчилля як «живу» людину робить книгу захопливою для читачів різного віку і рівня освіти [Джонсон, 2014].

Джонсон також використовує неформальні описи і метафори, які роблять складні історичні події більш зрозумілими. Наприклад, він зазначає: *«Черчилль завжди був у центрі подій — як у мирний час, так і в періоди кризи, але при цьому не втрачав своєї людяності»*. Ця характеристика додає книзі не лише доступності, але й тепла, яке читач сприймає як можливість побачити у величному політику щось спільне зі звичайною людиною [Джонсон, 2014].

Борис Джонсон намагається привернути увагу аудиторії через інтригуючий виклад подій, часто супроводжуючи їх несподіваними фактами або цікавими анекдотами. Він згадує: *«Якось Черчилль вирішив, що зможе виграти*

суперечку, просто підвищивши тон голосу — і це спрацювало!». Такі деталі викликають посмішку, зменшують дистанцію між читачем і героєм, додаючи тексту легкості й доступності [Джонсон, 2014].

Цей стиль, де історія переплітається з гумором і яскравими описами, є характерним для масової літератури. Джонсон прагне зацікавити не лише тих, хто знає і цінує Черчилля, а й тих, хто вперше чує про його постать. Через це «Фактор Черчилля» залишається книгою, яку однаково легко сприймають як любителі історичних деталей, так і ті, хто шукає розважального читання.

Головною особливістю «Фактора Черчилля» як літературної біографії є використання Борисом Джонсоном простої, але водночас образної мови, що є характерною рисою масової літератури. Автор не просто подає історичні факти, а оживляє їх через яскраві метафори, дотепні зауваження та несподівані порівняння. Це робить текст привабливим навіть для тих, хто не має глибоких знань у політиці чи історії. Джонсон майстерно балансує між інформативністю та розважальністю, що дозволяє читачеві легше сприймати складні теми.

Автор пише: *«Він міг бути деспотом, але у нього було щось, що змушувало людей сміятися, навіть у найтяжчі моменти»*. Ця цитата не лише демонструє харизматичність Черчилля, але й підкреслює здатність автора передати цю рису через доступну і дотепну мову. Джонсон знаходить тонку межу між захопленням своїм героєм та об'єктивністю, використовуючи мову як інструмент для створення емоційного зв'язку з читачем [Джонсон, 2014].

Простота викладу поєднується з високою образністю, яка робить текст живим і динамічним. Джонсон зазначає: *«Черчилль був як вулкан, готовий вибухнути в будь-який момент, але саме ця непередбачуваність робила його великим лідером»*. Через таку метафору Джонсон доносить суть політичного характеру Черчилля, додаючи йому драматизму, але при цьому не переобтяжуючи читача складними аналітичними міркуваннями [Джонсон, 2014].

Іронія, яку автор активно використовує, також є важливим елементом стилю. Це не лише розважає, а й дозволяє поглянути на історичну постать з

іншого боку, людянішого і навіть комічного. Джонсон описує: *»Черчилль іноді говорив так, ніби намагався переконати не лише своїх слухачів, а й самого себе»*. Ця іронічна замітка демонструє як особистісну, так і професійну складність Черчилля, яку автор ретельно підкреслює у тексті [Джонсон, 2014].

Автор створює багатогранний портрет Черчилля, показуючи його не лише як політичного лідера, а як людину з власними слабкостями, сумнівами та унікальним світобаченням. Наприклад, Джонсон зазначає: *«Черчилль був майстром слова, але іноді його впевненість межувала із самовпевненістю, яка могла його підвести»*. Це твердження відкриває читачеві менш ідеалізований образ історичної фігури, дозволяючи побачити її людську сторону [Джонсон, 2014].

Особливою характеристикою книги є те, як Джонсон залучає сучасного читача до діалогу. Він звертається до читача через емоційно забарвлені фрази та несподівані інтерпретації подій: *«Уявіть собі, як ця людина, в якій, здавалося, було все проти, все ж знаходила спосіб змінити хід історії»*. Таким чином, автор оживляє події минулого, створюючи атмосферу, що легко сприймається сучасною аудиторією [Джонсон, 2014].

Джонсон також підкреслює унікальну здатність Черчилля до трансформації світу через свою особистість і вміння приймати сміливі рішення. Він пише: *«Черчилль був тим, хто формував світ, а не просто пристосовувався до нього»*. Такі твердження не лише захоплюють, а й додають масштабності постаті Черчилля, роблячи його ще більш вражаючим для читача [Джонсон, 2014].

Як частина масової літератури, *»Фактор Черчилля»* Бориса Джонсона пропонує читачеві не лише інформативний, але й розважальний досвід, що робить книгу доступною для широкої аудиторії. Автор використовує гумор, іронію та живі анекдоти, щоб привнести у текст легкість і динаміку. Джонсон не боїться підходити до серйозних тем із тонким почуттям гумору, що дозволяє не лише глибше розкрити характер Черчилля, але й зробити його більш людяним і зрозумілим для читача. Автор зазначає: *«Одного разу, під час*

важливої зустрічі, Черчилль нахилився до співрозмовника і прошепотів: «Це місце таке нудне, що я майже заснув». А через хвилину почав говорити настільки переконливо, що всі в залі прокинулися». Такий підхід робить історичну постать не тільки героєм, а й людиною з живим характером, здатною до дотепності навіть у найскладніші моменти [Джонсон, 2014].

Розважальна складова також проявляється через вміння Джонсона майстерно підбирати слова та створювати емоційно забарвлений текст, що привертає увагу читача і тримає його в напрузі. Джонсон пише: *»Черчилль не просто жив у свій час — він витісняв усе інше, наповнюючи світ собою»*. У цій фразі поєднуються драматичність і тонка іронія, що підкреслює масштаб особистості Черчилля, але водночас залишає простір для посмішки [Джонсон, 2014].

Джонсон також використовує численні анекдоти і деталі, які оживляють історичний контекст. Він зазначає: *»Черчилль одного разу заявив, що єдиною причиною його тривалого життя була щоденна доза шампанського. І, можливо, це було не так уже й далеко від істини»*. Такі моменти не лише розважають читача, але й дозволяють краще зрозуміти унікальний світогляд Черчилля, його почуття гумору і здатність знаходити світло навіть у найтемніші часи [Джонсон, 2014].

Особливу увагу слід звернути на те, як автор підбирає драматичні епізоди, що викликають емоційний відгук у читача. Навіть у моменти, коли текст розкриває серйозні аспекти життя Черчилля, Джонсон залишає простір для гумору або іронії, що знімає напругу і дозволяє читачеві легше сприймати інформацію. Зокрема: *»Він міг говорити так, що всі навколо відчували себе дрібними, але потім несподівано міг жартом повернути їхню впевненість»* [Джонсон, 2014].

Завдяки розважальній складовій «Фактор Черчилля» переходить від простої біографії до літературного твору, який здатен одночасно вчити та надихати. Ця риса є важливою особливістю літературної біографії, орієнтованої на масового читача. Борис Джонсон демонструє майстерність, яка дозволяє

йому одночасно задовольнити читацький інтерес до історії та запропонувати захопливе читання.

Твір Бориса Джонсона набуває особливої соціальної актуальності завдяки здатності автора проводити паралелі між минулим і сучасністю. «Фактор Черчилля» не просто знайомить читача з біографією видатного лідера, а й розкриває універсальні аспекти лідерства, які є важливими у будь-яку епоху. Джонсон показує Черчилля як приклад того, як діяти у часи криз, приймати стратегічно важливі рішення та знаходити в собі сили надихати інших навіть у найскладніших умовах. Автор зазначає: *«Черчилль був людиною, яка завжди знала, як діяти у хаосі»*. Ця цитата ілюструє, що здатність залишатися зібраним і рішучим у хаотичних ситуаціях робить його досвід універсальним для будь-якої історичної епохи [Джонсон, 2014].

Соціальна актуальність книги полягає також у тому, як Джонсон акцентує увагу на ролі лідерства в умовах глобальних криз. Черчилль стає прикладом для сучасних політиків, які стикаються з викликами, такими як пандемія, військові конфлікти чи економічна нестабільність. Джонсон пише: *«Люди довіряли Черчиллю не тому, що він завжди мав відповіді, а тому, що він ніколи не боявся ставити складні питання»*. Цей аспект показує, що лідерство полягає не лише в наданні рішень, а й у готовності брати на себе відповідальність за процес їхнього пошуку [Джонсон, 2014].

Важливим є те, як Джонсон інтегрує теми, що залишаються на часі і для сучасного суспільства. Він наголошує на тому, що Черчилль часто діяв всупереч очікуванням, але завжди залишався вірним своїм принципам. *«Черчилль був тим, хто ніколи не піддавався натовпу і завжди був готовий іти проти течії, коли це було необхідно»*, — пише автор. Це робить книгу надзвичайно актуальною у світі, де від політичних лідерів вимагається як рішучість, так і здатність діяти з моральними орієнтирами [Джонсон, 2014].

Джонсон також звертає увагу на глобалізацію проблем і потребу у міжнародному співробітництві, що відбивається у дипломатичній діяльності Черчилля. Він зазначає: *«Черчилль розумів, що жодна нація не може існувати у*

вакуумі, і його здатність досягати компромісів з іншими світовими лідерами зробила його незамінним». Це підкреслює важливість співпраці та комунікації, що є ключовими елементами сучасного світу [Джонсон, 2014].

«Фактор Черчилля» є не лише літературною біографією, але й успішним прикладом твору масової літератури, що зумовлено його комерційним успіхом. Борис Джонсон свідомо створив текст, який був спрямований на широку аудиторію — від шанувальників історії до читачів, які цікавляться життям видатних особистостей та прагнуть знайти у ньому натхнення. Автор досяг цього завдяки вдалій комбінації наукового підходу до викладення фактів та доступного стилю, який приваблює читачів різного віку й рівня освіти.

Головним чинником комерційного успіху книги є її унікальний стиль. Джонсон вміло поєднує історичну точність з яскравими описами, іронією та тонким гумором, що робить текст привабливим для сучасного читача. Автор часто звертається до конкретних епізодів із життя Черчилля, надаючи їм драматичного забарвлення, але при цьому залишаючи текст легким для сприйняття. Наприклад, він пише: *«Черчилль не просто змінював хід історії — він робив це із розмахом і впевненістю, яка змушувала навіть його опонентів захоплюватися»*. Такий підхід дозволяє Джонсону не лише інформувати, але й розважати свого читача [Джонсон, 2014].

Книга також є комерційно успішною завдяки своїй актуальності. Черчилль, як історична постать, став своєрідним символом лідерства у складні часи, що є надзвичайно актуальним у сучасному світі. Джонсон вдало підкреслює цей аспект, пов'язуючи його з сьогоденням: *«Люди завжди шукатимуть приклади, на які можна рівнятися, і Черчилль є одним із тих, хто здатен надихати навіть через десятиліття після своєї смерті»*. Таким чином, книга сприймається не лише як розповідь про минуле, але й як дороговказ для сучасності [Джонсон, 2014].

Не менш важливу роль у комерційному успіху книги відіграла особистість автора. Борис Джонсон, будучи відомим політиком, журналістом і письменником, має широку аудиторію прихильників, які зацікавлені у його

роботах. Це створило додатковий маркетинговий потенціал для книги. Успіх також був підкріплений рекламною кампанією, яка акцентувала увагу на актуальності теми та значущості Черчилля як історичної фігури.

Популярність книги підтверджується її продажами та місцем у рейтингах бестселерів. Джонсон зумів перетворити історію на продукт, який не лише задовольняє інтелектуальні потреби, але й приносить задоволення від читання. Його здатність зробити складні події доступними й цікавими для широкого загалу значною мірою пояснює комерційний успіх твору. «Фактор Черчилля» став книгою, яка не лише читається, а й активно обговорюється, що сприяє її постійному перебуванню у центрі уваги.

У біографії Черчилля Борис Джонсон втілює ідеї масової літератури, використовуючи зрозумілу мову, яскравий наратив та актуальну тематику, що дозволяє твору залишатися цікавим для широкого кола читачів.

Висновки до розділу 2

Отже, книга «Фактор Черчилля» не обмежується лише сухими фактами, а будує наратив, що зачіпає емоції та змушує читача відчувати напругу й динаміку історії. У своїй розповіді Джонсон акцентує увагу на визначних моментах життя свого героя, надаючи їм драматичності.

Композиція книги вирізняється гармонійним поєднанням біографічного викладу, аналітичних висновків та особистих інтерпретацій автора. Вона базується на чіткій структурі, що включає вступ, основну частину та епілог, а також використовує ретроспекцію, флешбеки та паралелі із сучасністю, створюючи багаторівневу оповідь. Через детальні описи, живі деталі та особисте захоплення Джонсон передає багатогранність головного героя, демонструючи його як людину, що відображає взаємозв'язок між особистістю та світом. Борис Джонсон свідомо створив текст, який був спрямований на широку аудиторію – від шанувальників історії до читачів, які цікавляться життям видатних особистостей та прагнуть знайти у ньому натхнення. Автор зробив це

завдяки вдалому поєднанню наукового підходу до викладу фактів і доступного стилю, який вабить читачів різного віку та рівня освіти.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було досягнуто всіх поставлених завдань, що дозволило отримати цілісне уявлення про специфіку літературної біографії Бориса Джонсона «Фактор Черчилля» та її значення у контексті сучасної масової літератури.

Дослідження дозволило ґрунтовно вивчити основні аспекти феномену масової літератури, яка відзначається доступністю для широкої аудиторії завдяки простоті мовлення, наративній лінії та використанню універсальних тем. Було встановлено, що масова література виконує кілька ключових функцій: освітню, розважальну, комунікативну та соціалізуючу.

Вона не лише забезпечує популяризацію складних історичних та культурних тем, але й формує платформу для діалогу між минулим і сучасністю. Завдяки адаптованості до читацького запиту, масова література сприяє поширенню знань серед аудиторії з різними рівнями освіти та зацікавлень, роблячи її важливим елементом культурної комунікації.

Жанр літературної біографії досліджено як складний синтез науково-популярного, художнього та історичного письма. Особливу увагу привертає здатність цього жанру передавати історичні події через унікальну інтерпретацію автора, залишаючись при цьому вірним ключовим фактам.

Події у книзі часто поєднуються з авторськими рефлексіями, що дозволяє багатовимірно розкрити особистості історичних постатей. Такий підхід сприяє не лише розумінню минулого, але й формуванню актуального світогляду сучасного читача. Літературна біографія виконує роль медіатора між різними історичними періодами.

Детальний аналіз структури та композиції твору виявив, що книга Бориса Джонсона ретельно продумана і гармонійно побудована. Автор розповідає про ключові моменти життя Вінстона Черчилля: його політичні досягнення, військову кар'єру, особисте життя та вплив на світову історію.

Увага до деталей дозволяє розкрити не лише офіційні події, а й менш відомі, проте важливі аспекти його життя. Також було помічено, що Борис Джонсон уникає сухого викладу фактів, надаючи перевагу емоційному та аналітичному підходу, що робить текст цікавим і пізнавальним одночасно.

Борис Джонсон у своїй роботі демонструє вишуканий есеїстичний стиль, що поєднує динамічність та легкість викладу з глибокими аналітичними роздумами. Використання таких художніх засобів, як метафори, іронія, антитези та міжтекстуальні посилання, надає тексту додаткової виразності та інтригуючої динаміки.

Особливої уваги заслуговує гумористичний тон, який Джонсон використовує для пом'якшення складних історичних і політичних тем, що робить книгу доступною для різноманітної аудиторії. Таким чином, мова автора не лише передає атмосферу минулих подій, але й створює відчуття сучасного діалогу з читачем.

Вінстон Черчилль у книзі Бориса Джонсона постає як складна та суперечлива особистість, яка об'єднує в собі різні грані людської природи. Джонсон майстерно демонструє поєднання таких якостей, як стратегічний розум, відданість своїм ідеям, сміливість і рішучість.

Одночасно автор не оминає його людських слабкостей, таких як впертість, емоційність та схильність до ексцентричності. Цей підхід дозволяє читачеві побачити Черчилля не лише як історичну ікону, а й як звичайну людину зі своїми переживаннями, помилками та тріумфами.

Отже, проведене дослідження довело, що літературна біографія Бориса Джонсона «Фактор Черчилля» є не лише цікавим історико-біографічним твором, але й актуальним літературним текстом, що відображає основні риси масової культури. Автор досягає гармонійного поєднання фактографії, аналітики та художнього письма, що робить книгу важливим джерелом для дослідження літературної біографії як жанру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Т. Фрагментарна біографія як різновид художньо-біографічної прози. *Східнослов'янська філологія: Збірник наукових праць*. Випуск 5. Горлівка: Видавництво ГДППМ, 2004. С.158–165.
2. Валуєва Н. М. Рецепція англійської класичної літератури і масової літератури в детективному циклі Б. Акуніна «Пригоди Ераста Фандоріна»: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.05 «Порівняльне літературознавство». Дніпропет. нац. ун-т. Дніпропетровськ, 2008. 20 с.
3. Вернік Ю. Біографічна інформація як об'єкт соціальних комунікацій сучасного суспільства. *Українська біографістика*. 2013. Вип. 10. С. 48–60.
4. Винник В. М. Особливості функціонування масової літератури в період постмодернізму / гол. ред. Р. Гром'як. Тернопіль : ТНПУ, 2012. Вип. 34. С. 90–95.
5. Воронова М. Портрет і біографія. Гранична сутність жанрів. *Наукові записки Інституту журналістики. КНУ ім. Тараса Шевченка*. 2004. С. 44–50.
6. Галич О. Критерії розрізнення історичної та документально-біографічної прози. *Вісник Запорізького національного університету: Зб. наук. праць. Філологічні науки*. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2010. № 2. С. 44–49.
7. Галич О. А. Термінологія сучасної документалістики. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2006. Вип. 26. С. 47–49.
8. Галич О. А. Художня біографія: проблеми теорії та історії / О. А. Галич, О. О. Дацюк, Л. В. Мороз. Рівне, 1999. 94 с.
9. Галич О. А. Українська письменницька мемуаристика: природа, еволюція, поетика : монографія. К.: КДП, 1991. 217 с.

10. Грегуль Г. П'ять проблем сучасної біографістики. *Сучасний погляд на літературу: Зб. наук. праць*. Вип. 9. К.: ІВЦ Держкомстату України. 2004. С. 230–240.
11. Гундорова Т. Висока культура і популярна культура: слов'янський контекст. *Слово і Час*. 2008. №9. С. 52–63.
12. Гундорова Т. Кітч і Література. Травестії. К.: Факт, 2008. 284 с.
13. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми колоніальної травми. К.: Грані-Т, 2013. 548 с.
14. Данилюк А. І. Масова культура в контексті демократичних перетворень ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.08 «Естетика». К., 2000. 17с.
15. Данильчук О. М. Масова культура і література як історико-теоретична проблема. *Гуманіст. вісн. НУК. Миколаїв* : НУК, 2010. Вип. 3. С. 56–58.
16. Дацюк О. О. Особливості жанрової еволюції сучасної художньої біографії : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Рівне, 1997. 16 с.
17. Довбуш О. Масова література: за і проти / гол. ред. І. Папуша. Тернопіль: ТНПУ, 2009. Вип. 28. С. 78–85.
18. Домбровська М. Дефініції «масової літератури». *Слово і час*. 2005. №11. С. 54–65.
19. Доній Н. Є. Ціннісна динаміка масової культури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.08 «Естетика». Київ, 2007. 16 с.
20. Драч І. Д. Масова та елітарна література: межі функціонування термінів. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. 2011. Випуск 58. С. 116–120.
21. Дубинянська Я. Український масліт: попса для еліти? *Дзеркало тижня*. 2002. №42. С. 20.

22. Дубравська З. Генеза, дефініції та проблеми жанрової ідентифікації художньої біографіки Мартіна Еміса. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2016. Вип. 16. С. 229–235.
23. Енциклопедія історії України : у 10 т. Т. 1 / уклад. В. Л. Литвин. Київ: Наукова думка, 2003. 688 с.
24. Ємельянова Т. Біографізм як засіб інтерпретації творчої індивідуальності Макс Дессуар. Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: щоквартальний науковий журнал. № 1. 2011. С. 24–28.
25. Зборовська Н. Сучасна масова література в Україні як загальнокультурна проблема. *Слово і час*. 2007. Вип. №6. С. 3–8.
26. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / [ред. А. Волков]. Чернівці: Золоті Лаври, 2001. 636 с.
27. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. Т. 2 / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : Академія, 2007. 608 с.
28. Лютий Т., Ярош О. Культура масова і популярна: теорії та практики. К.: Агентство «Україна», 2007. 124 с.
29. Ляшко С. Біографіка чи біографістика? *Бібліотечний вісник*. 2005. №2. С. 32–35.
30. Марінеско В. Ю. Літературна біографія як жанрова модель: особливості еволюції, атрибутивні та модусні ознаки. *Наукові праці. Літературознавство*. 2012. Випуск 181. Том 193. С. 59–63.
31. Мороз Л. В. Об'єктивне і суб'єктивне у жанрі літературної біографії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.06 «теорія літератури». К., 2000. 16 с.
32. Мосієнко І. Житіє як жанр. *Українська мова та література*. 1998. №33. С. 7–9.
33. Муратова О. В. Біографія як форма пізнання особистості митця: сутність, аспекти, інтерпретації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2020. №46. Том 3. С. 94–97.

34. Оніщенко О. *Художня творчість: проект некласичної естетики*. Київ, 2008. 324 с.
35. Поліненко В. Блиск і вбогість масукрліту. *Український тиждень*. 2008. №27(36). 4-10 липня. С. 70–72.
36. Попик В. Biography – біографіка – біографістика – біобібліографія: понятійний арсенал історико-біографічних досліджень. *Український історичний журнал*. 2015. Вип. 3 (№522). С. 122–136.
37. Рева Л. Українська літературна біографіка кінця ХХ – початку ХХІ ст. *Слово і час*. 2009. №11. С. 98–106.
38. Рихло П. Масова література (тривіальна література). *Лексикон загального та порівняльного літературознавства*. Чернівці: Золоті литаври, 2001. С. 315–317.
39. Розман І. І. Класифікація біографії та її окремі дефініції. *Scientific Journal Virtus*. 2018. Вип. 28. С. 115–117.
40. Романенко О. Принципи інтерпретації творів масової літератури у сучасному українському літературознавстві. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2012. №1. С. 85–90.
41. Романенко О. *Семіосфера української масової літератури: Текст. Читач. Епоха*. Київ : Якубець А. В., 2014. 364 с.
42. Романенко О. Феномен української масової літератури ХХ століття: проблеми генези і поетики. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Зб. науков. праць*. Вип. 15. Ужгород, 2010. С. 257–264.
43. Савенко І. Л. Літературні мемуари як особливий літературно-культурний текст сучасної документалістики. *Вісник ЛНУ імені Т. Шевченка*. 2011. № 19 (230). С. 121–126.
44. Савенко І. Основні проблеми документального письма в контексті літературознавчого дискурсу. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2008. Вип. 44. Ч. 2. С. 127–137.

45. Скаріна О. Особистісне і документальне в мемуарній і біографічній прозі (на матеріалі української літератури кінця ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06. Тернопіль, 2007. 20 с.
46. Сторі Дж. Теорія культури та масова культура. Вступний курс / пер. з англ. С. Савченка. Київ: Акта, 2005. 360 с.
47. Стус Д. Біографія: суб'єктивізація об'єкта. *Київська старовина*. 2002. № 2. С. 28–43.
48. Таранова А. «Велике нечитоме» і академічний канон: входження масової літератури до парадигми літературознавства. *Філологія. Літературознавство. Наукові праці*. 2008. Том 80. Випуск 67. С. 30–34.
49. Таранова А. Стратегії сприйняття масової літератури в сучасному літературознавстві. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2008. Вип. 44. Ч. 2. С. 47–55.
50. Торкут Н. Біографістика як метажанр: спроба теоретико-літературної ідентифікації феномена. *Держава та регіони. Серія : Гуманітарні науки*. 2014. № 4. С. 4–11.
51. Торкут Н. М. Проблеми генези і структурування жанрової системи прози пізнього Ренесансу : монографія. Запоріжжя, 2000. 406 с.
52. Філоненко С. Масова література: влада жанрів і жанрових канонів. *Слово і час*. 2010. №8. С. 81–93.
53. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр: монографія. Донецьк : Ландон-ХХІ, 2011. 432 с.
54. Філоненко С. Масова? Популярна? Тривіальна? Як не заблукати в трьох термінологічних соснах. *Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*, 2009. С. 162–169.
55. Цяпа А. Г. Автобіографія як проекція творця та національної літературно-культурної традиції (Улас Самчук, Еліас Канетті) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.05. Тернопіль, 2006. 20 с.

56. Черкашина Т. Ю. Автобіографічне й біографічне письмо: спроба диференціації понять. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2010. № 4 (191). С. 180–188.
57. Черкашина Т. Ю. Наративні особливості художньо-біографічної прози: автор і читач : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06. Тернопіль, 2007. 20 с.
58. Чишко В. С. Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України. Київ: БМТ, 1996. 239 с.
59. MacDonald D. *Masscult and Midcult: essays Against the American Grain*. New York, 2011. 320 с.
60. Swirski P. *Popular and Highbrow Literature: A Comparative View. Comparative Literature and Comparative Cultural Studies*. West Lafayette, Purdue UP. 1999. pp. 1–14.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

61. Джонсон Б. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію. 2014. 400 с. URL: <https://read-books.club/page-102-5794-faktor-cherhillja-jak-odna-ljudina-zminila-istoriju-boris-dzhonson.html> (дата звернення: 13.11.2024).

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти УМСФ**

Я, Кобзар Діана Ігорівна, студентка 2 курсу магістратури, форми навчання заочної, факультету економіки, бізнесу та міжнародних відносин, спеціальність 035 «Філологія», освітньо-професійна програма 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська», адреса електронної пошти dianakbzi02@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Світ людини» і «людина в світі»: «Фактор Черчилля» Бориса Джонсона як літературна біографія» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, щовизначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) Кобзар Д. І.